פון האַלץ און שטיינער וכו'. דער בית המקדש וואָס איז ביי יעדער אידן אינעווייניק אין האַרצן — דער ושכנתי בתוכם — דאָס בלייבט אַלע מאָל גאַנץ, אין אַלע צייטן און אונטער אַלע אומשטענדן.

בשעת אַ איד מאַכט פון אַלע זיינע זאַכן וואָס ער פאַרמאָגט אַ בית המקדש צום אויבערשטן, זאָגט אים דער אויבערשטער, ער זאָל מאַכן פון זיין גאָלד, פון דעם מובחר שבגשמיות (פון דאָס בעסטע און אויסדערוויילטסטע וואָס איז פאַראַן אין גשמיות) — אַ מנורה. דער אויבערשטער זאָגט אים: איך באַנוגן זיך ניט מיט דיין לערנען, מיט דיין דאַוונען, מיט אַלע מצות, איך פאַרלאַנג פון דיר אַז אויך פון די גשמיות וואָס דו האָסט, זאָלסטו מאַכן אַ בית המקדש פאַר מיר.

אַליין וועסטו דאָס ניט קענען — זאָגט דער אויבערשטער — דאָס וועל איך טאָן. נאָר וואָס עס פאָדערט זיך פון דיר, איז, זאָלסט אַריינוואַרפן די גאָלד אין דעם פייער וואָס ביי דיר אין האַרצן, וואָס ביי יעדער אידן אינעווייניק ברענט אַ פלאַם פייער צום אויבערשטן, איז בשעת דו וועסט אַריינוואַרפן די גאָלד אין דעם פייער דעמאָלט וועל איך מאַכן דערפון אַ בית המקדש, און נאָך מער, אַז דאָס וועט נאָך געבן ליכטיקייט אין וועלט און עס וועט זיין אַן עדות אַז די שכינה רוט ביי דיר.

(משיחת חנוכה, תשט"ז)

יד. אין שולחן ערוך אורח חיים [13], ברענגט דער רמ"א צוויי דיעות, צי מען דאַרף פורים קטן מרבה זיין במשתה ושמחה, און דער רמ"א איז מכריע, מען זאָל מרבה זיין קצת בסעודה, כדי לצאת ידי המחמירים, און איז מסיים: וטוב לב משתה תמיד.

אין דעם גופא זיינען פאַראַן צוויי דיעות: צי דאָס גייט אויף י"ד באדר ראשון, פורים קטן, דוקא, צי אויך אויף ט"ו, שושן פורים קטן.

פון לשון הרמ"א ווייזט אויס ווי די צווייטע דיעה. וואָרום וויבאַלד דער רמ"א איז מסיים, וטוב לב משתה תמיד, איז דאָך פון דעם וואָרט „תמיד" מוכח, אַז וואו נאָר עס איז עפּעס דאָ אַ סברא, אַז עס דאַרף זיין שמחה, זאָל מען אַזוי טאָן.

איז בשעת מען וועט זיך פירן מיט דער הנהגה, אַז ווען ס'איז נאָר דאָ עפּעס אַ דיעה אויף דעם ענין פון שמחה, וועט מען מחמיר זיין, וועט מען דורך דעם צוקומען צו דעם וואָס עס שטייט אין פסוק — וטוב לב משתה תמיד.

טו. אויפן פסוק [14]) וטוב לב משתה תמיד, זאָגט די גמרא [15]): זה שדעתו רחבה. רש"י זאָגט [16]) אויפן פסוק: וטוב לב, שמח בחלקו.

דאַרף מען דאָך זאָגן אַז ביידע פירושים האָבן אַ שייכות. ד. ה. אַז דורך דעם וואָס ער האָט אַ דעת רחבה איז ער שמח.

אין פלוג איז דאָך דאָס גאָר פאַרבונדן מיט דעם אופן ההנהגה ווי מען פירט זיך מיט אים מלמעלה. אַז אויב מען פירט זיך מיט אים במדת החסד און מען גיט אים אַלץ

---

13) סימן תרצ"ז.

14) משלי טו, טו.

15) בבא בתרא קמה, ב.

16) משלי שם.

וואָס ער דאַרף, דאגה'ט ער ניט, און אויב מען פירט זיך מיט אים מיט אַן אַנדער הנהגה איז שייך ער זאָל האָבן דאגות.

פון דעם אָבער וואָס די גמרא זאָגט וטוב לב משתה תמיד, זה שדעתו רחבה, איז מוכח אַז בשעת ער האָט אַ דעת רחבה, איז ער אין אַלע אופנים פריילעך.

טז. וועט מען עס פאַרשטיין מיט מקדים זיין דעם פירוש פון דעם רבי'ן מהר"ש בשם דעם אַלטן רבי'ן, אויפן מאמר הפיוט „מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה": פאַרוואָס איז מרובים צרכי עמך — ווייל דעתם קצרה [17]). אָבער אויב עס וואָלט געווען אַ דעת רחבה, וואָלט ניט געווען דער מרובים צרכי עמך.

לויט דעם וועט מען פאַרשטיין אויך די גמרא, אַז בשעת דעתו רחבה, איז ער טוב לב, וואָרום אים פעלט גאָר־ניט, ער האָט וואָס ער דאַרף.

יז. אין דעם הסבר פאַרוואָס פון ודעתם קצרה נעמט זיך דער מרובים צרכי עמך, זיינען פאַראַן צוויי ענינים:

א) מלמעלה איז מען על פי רוב משפיע דעם מענטשן אַלע ענינים וואָס ער דאַרף, נאָר בשעת דער מענטש יאָגט זיך נאָך עניני מותרות, קען דעמאָלט זיין אַז ניט נאָר וואָס ער וועט ניט באַקומען די מותרות, נאָר ער זאָל פאַרלירן חס ושלום אויך די השפעה מלמעלה אין די זאַכן וואָס ער מוז האָבן.

ווי עס איז באַוואוסט דער משל פון כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו הצמח צדק נשמתו עדן, אַז קליידער דאַרפן זיין צוגעפאַסט צו דער מאָס פון מענטשן. און אויב די קלייד איז גרעסער פון זיין מאָס, איז ניט נאָר וואָס דאָס העלפט ניט צום גאַנג, נאָר אדרבה, די קליידער פּלאָנטערן זיך נאָך צווישן די פיס, און שטערן אין דעם גיין.

אַזוי איז אויך אין רוחניות — וגלחה את ראשה ועשתה את צפרני' [18]). בשעת מען זוכט תחבולות אין די ענינים הגשמיים און מען איז להוט נאָך מותרות, איז ניט נאָר וואָס דאָס העלפט ניט, נאָר דאָס פירט נאָך איבער.

יח. פון וואָס הויבט זיך דאָס אָן — פון דעם ודעתם קצרה. ער שאַצט ניט אָפּ זיין מהות, זיין רוחניות'דיקן מעמד ומצב, במילא מיינט ער אַז אַלץ קומט אים, אַלץ דאַרף ער און דערפאַר יאָגט ער זיך נאָך מותרות.

אָבער בשעת אַז דעתו רחבה, שאַצט ער אָפּ ריכטיק זיין מהות, ובמילא פילט ער אַז דאָס וואָס מען גיט אים יאָ מלמעלה איז דאָס נאָר מצד חסדו יתברך, במילא קלאָגט ער זיך ניט און יאָגט זיך ניט נאָך מער, וואָרום ער ווייס אַז אויך דאָס וואָס ער האָט איז נאָר מצד מדת החסד.

יט. ב) בשעת ער האָט אַ דעת רחבה, באַטרעפט ניט ביי אים דער ענין פון גשמיות, וואָרום גשמיות איז דאָך במיצר ובהגבלה, (גשמיות איז פאַרקלעמט און באַגרענעצט) איז אין אַ דעת רחבה, האָט דאָס ניט קיין

17) מים רבים תרל"ו פ"א.

18) זע לקוטי תורה דברים לז, ב, וגלחה את ראשה: הוא ענין ההתחכמות היתירה במילי דעלמא.

תפיסת מקום (קיין באַטרעף). דער ענין נאָך וועלכן ער יאָגט זיך יאָ איז תורה ומצוות. תורה ומצוות זיי־נען ניט מוגבל אין דער הגבלה פון עולם הזה און אפילו ניט אין דער הגבלה פון עולמות העליונים, דאָס איז דער אמת׳ער בלי גבול ומרחב האמיתי. און מצד דעת רחבה, איז דאָס די איינציקע זאַך וואָס האָט אַ תפיסת מקום.

מצד דעת רחבה טראַכט ער ניט וועגן גשמיות, ווארום דאָס זיינען ענינים וואָס פאַרנעמען ניט קיין אָרט ביי דעם וואָס פאַרמאָגט אַ דעת רחבה. ער טראַכט נאָר וועגן רוחניות, און די גשמיות איז אים נוגע נאָר אויף וויפל דאָס האָט אַ שייכות צו תורה ומצוות כו׳.

און ווי דער רמב״ם זאָגט[19]), לא נתאוו החכמים לימות המשיח — די חכמים האָבן ניט אַרויסגעקוקט צו די טעג פון משיח׳ן צוליב דעם גרויסן עושר און גשמיות׳דיקן פאַר־גניגן וואָס וועט דעמאָלט זיין, דאָס האָט גאָר קיין באַטרעף ניט, און ברענגט אַ ראיה פון דעם וואָס עס שטייט ביום ההוא יחי׳ איש עגלת בקר ושתי צאן, אַז מען וועט זיך באַנוגענען מיט ווייניק, נאָר דאָס וואָס נתאוו לימות המשיח איז צוליב דעם קיום התורה ומצוות און השגת אלקות וואָס וועט דעמאָלט זיין.

— עס איז געווען אַ חסידי׳שער איד וואָס האָט געקאָנט, אָבער ניט געוואָלט זיין קיין רב, און איז גע־וואָרן אַ סוחר. זייענדיק אַ סוחר האָט ער זיך צופיל אַריינגעלייגט אין מסחר. האָט אים דער רבי געשריבן אין אַ בריוו: כי לא על הלחם לבדו יחי׳ האדם כי על כל מוצא פי הוי׳ יחי׳ האדם, דאָס וואָס דער גוף איז הונגעריק צום לחם הגשמי, נעמט זיך דאָס פון דעם וואָס די נשמה איז הונגעריק צום ניצוץ אלקי שבהמאכל, און דאָס פועל׳ט אויפן גוף ער זאָל זיין הונגעריק צום לחם הגשמי. נמצא אַז דער עיקר איז דער ענין אלקי וואָס איז דאָ אין דעם און ניט דער גשמי —

און דאָס איז מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה, אַז מצד קוצר הדעת, פאַרנעמט ביי אים גשמיות אַן אָרט, ומצד דעם איז מרובים צרכי עמך, אָבער ווען דעתו רחבה, איז מצד הרחבת הדעת פאַרנעמט גשמיות קיין אָרט ניט, ובמילא איז ער אין אַ מצב פון וטוב לב משתה תמיד.

כ. מיר בעטן דאָך אָבער אויף מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה, אַז דער אויבערשטער זאָל ממלא זיין אַלע צרכי עמך המרובים, כאָטש דאָס נעמט זיך מצד דעם וואָס דעתם קצרה.

איז דער פשט אין דעם: שבע יפול צדיק וקם, אַז אַפילו אַ צדיק איז ניט אַלע מאָל גלייך, מכל שכן דער וואָס איז נידעריקער פון דער מדריגה פון צדיק קען דאָך ביי אים זיין אַמאָל ער זאָל אַראָפּפאַלן פון זיין מדריגה, ער זאָל אָנווערן די דעת הרחבה און באַקומען אַ דעת קצרה, א) אַז גשמיות וועט ביי אים פאַרנעמען אַן אָרט, ב) און ער וועט ניט אָפּשאַצן זיין מהות.

איז דאָס די בקשה, אַז אויך בשעת ער וועט האָבן אַ דעת קצרה זאָל אים גאָרנישט פעלן.

און די המשכה איז דורך דעת רחבה, אַז בשעת ער שטייט בבללות

19) הלכות מלכים פי״ב, ה״ד.

אין אַ דעת רחבה, דעמאָלט איז מען אים ממלא אַלץ וואָס ער דאַרף, ביז אַז אויך ווען ער פאַלט אַראָפּ פון זיין מדריגה זאָל ער האָבן אַלע ענינים וואָס ער דאַרף.

לויט דעם ווערט מען פאַרשטיין דעם מאמר הגמרא, וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה, אַז דער וואָס בכללות איז דעתו רחבה, פּועל'ט ער אַלע המשכות מלמעלה, אַז מען איז אים ממלא כל צרכיו, ובמילא איז וטוב לב משתה תמיד, אַז תמיד, אַפילו ווען ער פאַלט אַראָפּ פון זיין מדריגה און האָט קוצר הדעת, איז ער אויך וטוב לב, וואָרום ער האָט כל צרכיו.

(משיחת שבת פרשת תשא, שושן פורים קטן, תשי"ז)

פרשת תשא

א. אויפן פסוק זה יתנו גו' זאָגט דער ירושלמי [1], אמר ר' מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו — ווייל משה נתקשה בו, משה'ן איז געווען שווער דער ענין פון מחצית השקל, דערפאַר הראה לו הקב"ה כו'.

תוספות אין חולין [2]) איז מבאר אַז משה'ן איז ניט שווער געווען וואָס ס'מיינט מחצית השקל, נאָר ער האָט זיך געוואונדערט אויף דעם וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט מען זאָל געבן כפר נפשו: ווי איז שייך צו געבן כפר נפשו, עס איז דאָך עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ועדיין לא נגע [3]).

לויט דעם דאַרף מען פאַרשטיין, ווי אַזוי איז ביי משה רבינו געוואָרן פאַרענטפערט דער ענין ווי איז שייך כפר נפשו דורך דעם וואָס דער אויבערשטער האָט אים באַוויזן מטבע של אש מתחת כסא הכבוד?

ב. צו פאַרשטיין דאָס, דאַרף מען פריער מבאר זיין דעם ענין פון מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, וואָס אין דעם זיינען פאַראַן דריי ענינים: א) מטבע. ב) אש. ג) כסא הכבוד.

מטבע: די גמרא [4]) זאָגט אַז מטבע איז — חריף לצאת. דאָס איז דער חילוק פון מטבע מיט שוה כסף. שוה כסף שאַצן אָפּ ניט אַלע גלייך, איינער דאַרף האָבן מערער דעם חפץ, איז דאָס ביי אים מערער ווערט, אַ צווייטער דאַרף האָבן ווייניקער דעם חפץ, איז דאָס ביי אים ווייניקער ווערט, און אַ דריטער דאַרף אים אינגאַנצן ניט. אָבער מטבע איז חריף לצאת, ד. ה. מטבע האָט אַ באַשטימטע ווערט, און דאָס איז ביי אַלעמען גלייך.

אש: עס איז ידוע דער חילוק פון אש מיט שארי היסודות. שארי היסודות יורדים למטה, און אַפילו רוח וואָס איז ניט יורד למטה אָבער מ"מ בלייבט ער במקומו וואו ער געפינט זיך, און זיין אָרט איז דאָך למטה, ורוח אלקים מרחפת על פני

1) שקלים פ"א ה"ד.
2) מב, א, ד"ה זאת החי'.
3) איוב ב, ד.
4) בבא מציעא מד, ב.